

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

DIE PASTORALE BEGELEIDING VAN GESINNE

WAARIN KINDERMISHANDELING VOORKOM:

'N NARRATIEF-GESINSTERAPEUTIESE PERSPEKTIEF

DEUR

ANTON RUPERT FICK

voorgelê ter vervulling van 'n deel van die vereistes vir die graad

PHILOSOPHIAE DOCTOR

aan die

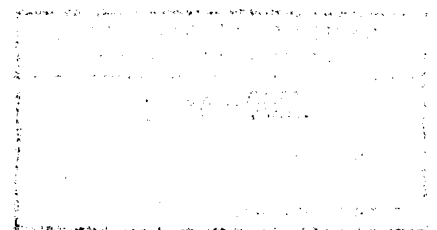
Teologiese Fakulteit (Afdeling B)

Universiteit van Pretoria

Pretoria

Promotor: Professor J C Müller

Oktober 1999

Silent no more

generations bring down generations

filled with broken dreams

so-called happy families

that are not what they seem

we've been silent too long

breaking cycles upon cycles

that have gone on too long

showing the ugly side

that was hidden and wrong

facing all the fears

learning a new way

because it can't stay like this

it cannot stay this way

we've been silent too long

and now that we've found each other

there is one thing for sure

we won't be silent no more

inspired from a poem by

Margie Thomas (1996)

in Dulwich Centre Journal (4) 1998

VOORWOORD

Ek wil graag by voltooiing van hierdie studie 'n woord van opregte dank en waardering aan die volgende persone en instansies rig:

- Professor Julian Müller wat vir my 'n leermeester duisend was. As 'n persoon wat self lief vir mense is, kon hy my die kuns van intense betrokkenheid leer. Dankie vir soveel gesprekke, tyd, opofferinge—dit alles het my gemotiveer om dié studie te voltooi.
- Thea Heckroodt by die biblioteek van die Universiteit van Pretoria en Sarie Roderick van die Universiteit van Suid-Afrika, vir onbaatsugtige hulp, leiding en meelewing.
- Baie dankie aan die Universiteit van Pretoria vir finansiële steun om hierdie studie te kon doen.
- Hennah Larkins wat die taalversoring met presiesheid en noukeurigheid gedoen het.
- Nicoline Bouwer en Henk Janse van Rensburg vir die pragtige tikwerk en versorging, altyd met 'n glimlag.
- Die Nederduitse Gereformeerde gemeente Pierre van Ryneveld vir voorbidding, ondersteuning, studieverlof en baie geduld. Ook aan elke selgemeente wil ek dankie sê vir persoonlike belangstelling, bemoediging en voorbidding.
- Kollegas Gert Reinecke, Deon Lewis en Peter van Maarleveld vir gebed, begrip en ondersteuning.
- Adrie, my vrou, baie dankie vir jou liefde, hoë verwagtinge en ondersteuning. Daarsonder sou dit 'n steil pad gewees het.
- Aan my kinders: Andrea, Rupert en Marco—al het julle nie altyd die baie ure in die studeerkamer verstaan nie, het julle gesiggies en vrae my aan die gang gehou—baie dankie.
- My moeder, broers en suster, julle het my so goed gedra en bemoedig—ek is trots op julle.
- Dankie Here vir krag, gesondheid, deursettingsvermoë en talente van U ontvang.

INHOUDSOPGAWE

VOORWOORD

HOOFSTUK 1: ORIËNTASIE

1.1	Navorsingsaanloop	1
1.2	Probleemstelling	3
1.3	Doelstelling	6
1.4	Navorsingsplasing	7
1.5	Navorsingsmetodologie	12
1.6	Navorsingskema	19

A. DIE BESKRYWENDE BEWEGING

HOOFSTUK 2: 'N VERKENNING VAN DIE GESIN WAARIN MISHANDELING VOORKOM

2.1	Inleiding	21
2.2	Die begrip kindermishandeling	21
2.2.1	Fisiese kindermishandeling	22
2.2.2	Seksuele kindermishandeling	24
2.2.3	Emosionele kindermishandeling	27
2.2.4	Kinderverwaarlosing	28

2.3	Die kind wat mishandel word	31
2.3.1	Risikofaktore	31
2.3.2	Die uitwerking van kindermishandeling op die kind	35
2.4	Die ouer wat 'n kind mishandel	43
2.4.1	Die kind word as onbelangrik in die samelewing beskou	43
2.4.2	Stres	43
2.4.3	Ondersteuningsstelsel	44
2.4.4	Rolmodelle	45
2.5	Die aard en omvang van kindermishandeling in Suid-Afrika	45
2.5.1	Inleiding	45
2.5.2	Die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing se verslag van 1996	46
2.5.3	Die navorsingsresultaat van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing se verslag van 1996	47
2.5.4	Opmerkings	52
2.6	Samevatting	54
 B. DIE HISTORIESE EN SISTEMATIESE BEWEGING		
 HOOFSTUK 3: DIE VERSMELTING VAN HORIZONNE		
3.1	Inleiding	58
3.2	Die sosio-kulturele agtergrond in die tyd van die Bybel	59
3.2.1	Die man en vrou se posisie in die Bybelse tyd	60
3.2.2	Die posisie van seuns en dogters	62
3.2.3	Primêre waardes	62

3.2.4	Magsposisies en verpligtinge	63
3.2.5	Die huwelik en kinders	64
3.2.6	Samevattende opmerkings	65
3.3	Die moderne wêreld	66
3.4	Die postmoderne wêreld	69
3.5	Teologie en die postmoderne wêreld	72
3.6	'n Christelike antropologiese perspektief	75
3.6.1	'n Verbondsperspektief	75
3.6.2	'n Holistiese perspektief	81
3.6.3	'n Verhoudingsperspektief	82
3.6.4	Samevatting	82
3.7	'n Christelike pneumatologiese perspektief	83
3.8	'n Teologies-etiese beskouing van die gesin, kind en kindermishandeling	85
3.8.1	Die gesin teologies-eties beskou	85
3.8.2	Die kind teologies-eties beskou	97

D. DIE STRATEGIESE BEWEGING

HOOFSTUK 4: GESINSTERAPIE EN 'N PASTORALE PERSPEKTIEF

4.1	Inleiding	105
4.2	Die herkoms van gesinsterapie	105

4.3	Eerste orde kubernetika	108
4.4	Tweede orde kubernetika	108
4.5	'n Pastorale perspektief	110
4.5.1	Inleiding	110
4.5.2	Ekosistemiese benadering	111
4.5.3	Ekohermeneutiese pastoraat	113
4.5.4	Die posisie van die pastor	116
4.5.5	Gesinsterapie as pastoraat van narratiewe betrokkenheid	117

HOOFSTUK 5: DIE NARRATIEWE PARADIGMA EN DIE BESKRYWING VAN TWEE BENADERINGS

5.1	Inleiding	121
5.2	Belangrike boustene van die narratiewe paradigma	122
5.3	Die beskrywing van twee benaderings	137
5.3.1	Müller (1996)	137
	Müller (1998)	147
5.3.2	Freedman & Combs (1996)	151
5.4	Refleksie op die benaderings van Müller en Freedman & Combs	156

HOOFSTUK 6: DIE VERHALE VAN GESINNE EN DIE NARRATIEWE BENADERING

6.1	Inleiding	160
6.2	Die verhaale van gesinne waar seksuele mishandeling voorkom	163

6.3	Dominante verhale	169
6.4	Eksternalisering	176
6.5	Die verhale van gesinne waar fisiese mishandeling voorkom	182

HOOFSTUK 7: VERANTWOORDING EN REFLEKSIE

7.1	Terapeutiese optrede en verantwoordelikheid	187
7.2	Navorsingsevaluering en refleksies	192
7.2.1	Dit wat my sal bybly	194

OPSOMMING	196
------------------	-----

SUMMARY	198
----------------	-----

Bylaag A

Bylaag B

Bylaag C

BIBLIOGRAFIE	200
---------------------	-----

Opsomming

In hierdie proefskrif word die pastorale begeleiding van gesinne waarin kindermishandeling voorkom, nagevors.

Die navorser het toenemend met gesinne waarin kindermishandeling voorkom te doen gekry. Daar bestaan by pastorale werkers (almal wat op een of ander wyse pastorale hulp verleen) onsekerheid en onkunde oor die begeleiding van hierdie gesinne. Daar bestaan ook 'n behoefte aan 'n pastorale benadering, aangesien kindermishandeling nog altyd binne die maatskaplike en psigologiese studievervelde geressorteer het.

Samelewingsprobleme, soos geweld, immorele dade en emosionele probleme gee dikwels tot kindermishandeling aanleiding.

Hierdie studie neem die narratiewe benadering as uitgangspunt en wil aan die hand van enkele gevallestudies, op die bruikbaarheid van die narratiewe benadering reflekteer. Die mens word binne sy lewensverhaal en konteks verstaan, want die praktiese teologie as handelingswetenskap, kies sy uitgangspunt in die ervaringswêreld van mense en die situasie van die kerk in die samelewing.

God het die mens as Sy verteenwoordiger en as kroon van die skepping gemaak. Met die sondeval het daar 'n skeiding in al die mens se verhoudings gekom. In sy genade rig God 'n verbond op waarin Hy homself aan die mens verbind. Die pastorale perspektief maak erns met die verhaal van 'n handelende Verbondsgod wat verlore mense red en in die versoeningswerk van Jesus Christus, Sy oneindige liefde vir die sondaar bewys.

Die Koninkryk van God kry in elke mens gestalte as die mens die waardes van die Koninkryk erken en daarvolgens lewe. Die waardes is liefde, geregtigheid, vrede en hoop. In die gesin waarin kindermishandeling plaasvind, ontbreek hierdie waardes dikwels, want mishandeling is teenstrydig met God se plan vir die gesin en kinders. Deur die simbiotiese werk van die Heilige Gees word die mens in nood op die toekoms gerig, met hoop, nuwe groeipotensiaal en oorwinning.

Die navorsing toon dat 'n gesin wat met sy noodstorie van mishandeling weer oor die toekoms, onder leiding van 'n bekende God begin droom, in die hede weer liefde, vrede, duursaamheid en veiligheid kan vind.

Die benaderings van Müller en Freedman & Combs, asook die benutting van die genogram, stel pastors in staat om, saam met die gesin waarin kindermishandeling voorkom, dominante verhale te dekonstrueer en 'n nuwe realiteit te konstrueer.

Summary

This dissertation reports on a study of the pastoral counselling of families in which child abuse occurs.

As research progressed, the researcher came into contact with increasing numbers of such families. Many pastoral workers (this includes all those who render pastoral assistance of some kind) are not adequately qualified to work with these families, and their lack of knowledge gives rise to uncertainty. There is also a need for a pastoral approach, since child abuse has always fallen with the specific fields of study of Social Science and Psychology.

This study is based on the narrative approach and reflects on its usefulness by referring to a number of case studies. Since practical theology as an active science chooses as its point of departure the world as experienced by individuals, and the role of the church in society, man is viewed in the context of all his life experiences or his personal history.

God created man as His representative on earth and as the pinnacle of His creation. The Fall resulted in the disintegration of man's relationship with God and with his fellow men. In His mercy God established a covenant, binding himself to mankind. The pastoral perspective is serious about this God of the Covenant who acts to save those that are lost and who, through the redeeming work of Jesus Christ, demonstrates His boundless love for sinners.

The Kingdom of God is reflected in every person who acknowledges the values of the Kingdom and lives according to them. These values are love, justice, peace and hope. In families where children are abused, these values are often absent, since abuse is in conflict with God's plan for the family and for children. Through the symbiotic working of the Holy Spirit, people in need are helped to face the future with hope and a new potential for growth that can ultimately lead to victory.

The research revealed that a family with a history of abuse can, under the guidance of a God that they know, again begin to dream about the future and can once again experience love, peace, stability and security.

The approaches followed by Müller, Freedman & Combs, as well as the use of the genogram, enable pastors to assist members of families where child abuse occurs in deconstructing dominant experiences and constructing new realities.